

5. Васильев А. М. Следственная тактика / А. М. Васильев. М.: Юридическая литература, 1976. – 200 с.
6. Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): монографія / В. Ю. Шепітько. – Х.: Харків юридичний, 2007. – 432 с.
7. Аверьянова Т. В., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Российская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Под ред. заслуженного деятеля науки Российской Федерации, профессора Р. С. Белкина. – М.: НОРМА (Издательская группа НОРМА-ИНФРА), 2000. – 990 с.
8. Ищенко Е. П., Криминалистика: учебное пособие / Е. П. Ищенко, В. А. Образцов. – М.: Элит, 2007. – 563 с.
9. Тищенко В. В. Теоретичні засади формування технологічного підходу в криміналістиці: монографія / В. В. Тищенко, А. А. Барцицька. О.: Фенікс, 2012. – 199 с.
10. Еникеев М. И., Образцов В. А., Эминов В. Е. Следственные действия: психология, тактика, технология: учебное пособие для вузов / М. И. Еникеев, В. А. Образцов, В. Е. Эминов. М.: Проспект, 2011. – 216 с.

ЧІПКО П. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри криміналістики

ДО ПИТАННЯ ВИНИКНЕННЯ АГЕНТУРНОГО МЕТОДУ ОРД

Згадки про використання негласних методів інформаційно-пошукової роботи або так званого агентурного метода відомі відвіку: опис фактів використання негласного апарата зустрічається вже в Біблії. Там розповідається, що перед штурмом Ієріхона Ісус Навін надіслав туди двох людей для отримання розвідувальних даних про стан і засоби захисників міста. Шпигуни змогли непомітно проникнути до міста та зупинилися у місцевої блудниці Рааф [1]. Говорячи сучасною мовою успішно провели перший етап свого завдання: легалізувалися на об'єкті оперативного інтересу, обзавелися явочною квартирою, завербували першого члена агентурної мережі.

Сутність агентурного методу зводиться до безпосереднього функціонування різних категорій конфіденційних помічників (агентів) у середовищі, що представляє інтерес (наприклад, кримінальне середовище).

Як справедливо відмічають більшість авторів-дослідників проблем теорії і практики оперативно-розшукової діяльності, це обумовлено замкнутістю цього середовища, блокуванням просочування інформації про злочинну діяльність, строгою внутрішньо груповою дисципліною, конспірацією дій злочинців. Завдяки агентурному методу стає можливим отримання відомостей про злочинні сили, досягнення цілей

виявлення, попередження та розкриття злочинів, документування конкретних злочинних дій. Без такої участі і такої допомоги немислима успішна боротьба зі злочинністю, забезпечення безпеки особистості, суспільства, держави [2, с. 208].

З найдавніших часів для забезпечення безпеки монархів, церкви та держави використовувався інститут негласного співробітництва. В сучасній літературі можна зустріти різні визначення осіб, що допомагають правоохоронним органам та спецслужбам. Найчастіше в сучасних джерелах використовується термін «агент» (від латинського «agens» — діючий, виконуючий доручення).

Одним з перших археологічних джерел, які свідчать про те, що агентів (розвідників) використовували в міждержавних відносинах як заручників, є обпалена дощечка з древніми письментами, знайдена на території Сирії і датована XIII ст. до н.е. У ній правитель одного міста-держави скаржиться правителю іншого, що він відпустив його посланців, згідно домовленості, але викупу за них до цих пір не отримав.

Перші історичні пам'ятники на території древньої Вірменії містять відомості про розвідувальну діяльність та її окремі складові, датуються урартським періодом (Ванське царство, IX–VI ст. до н.е.). Аналіз змісту клинописних пам'ятників вказаного періоду свідчить, що в Ванському царстві даний вид діяльності, а також боротьба проти засланих іноземних шпигунів були поставлені на державну основу. Зокрема, в змісті однієї із клинописей (VII ст. до н.е.), що представляє собою розвідувальне донесення, говориться про затримання двох асирійських шпигунів, яких звали Халдіпуру і Уралі, які шпигували на території Урарту. Останні були заслані якимось Циною, а після затримання були доставлені наміснику міста Тейшебаїні, де дали правдиві свідчення. [3, с. 75].

Відомий військовий теоретик Китаю Сунь-Цзи, який жив в один і той же час з давньокитайським мислителем Конфуцієм (VI ст. до н.е.) і прославився своїм трактатом «Мистецтво війни», особливого значення надавав розвідувальній діяльності. Сунь-Цзи стверджував, що робота з агентами вимагає суворої секретності і що необхідно не просто їх наявність, а й уміле використання. Він розглядав відмову військових керівників та адміністраторів від застосування агентурного методу як «верх дурості, так як справжня гуманність — воювати з якомога меншим числом жертв» [3, с. 76]. Вчений надавав важливе значення збору інформації і розрізняв в зв'язку з цим п'ять категорій агентів: тубільні, внутрішні (агенти в країні противника з числа своїх громадян), звернені (подвійні чи перевербовані агенти), безповоротні (або диверсанти) і що прижилися (розвідники), які складали організовану конспіративну систему.

Вважається, що значну лепту у становлення агентурного методу вніс відомий цар-завойовник Мітрідат VI Понтійський (I ст. до н.е.), який, за свідченням сучасників, неодноразово виступав особисто в ролі

секретного агента. Історичні літописи характеризують його як підозрілого, жорстокого, хитрого і невтомного деспота. Агенти Мітрідата невтомно діяли в багатьох азіатських володіннях Риму і в Греції, використовуючи невдоволення місцевих жителів [2, с. 2, 9].

У роботах відомого філософа і мислителя Геродота, що датуються 480 р до н.е., також вказується на використання стародавніми греками агентів з Персії. Активно використовували агентуру цар Олександр Македонський і карфагенський генерал Ганнібал, який, згідно із записами Плутарха, засилав шпигунів в табір супротивників, отримуючи секретну інформацію.

Практично завжди Ганнібал посилав десятки або сотні агентів попереду своєї армії, яка вторглася в Італію, для збору відомостей про римське військо і укріплені місцевості. Античні історики Полібій і Лівій розповідають, що карфагенський полководець і сам не раз, надівши перуку і начепивши фальшиву бороду, проникав в римський табір для збору розвідувальної інформації.

К VI ст. н.е. розвідувальна служба Візантійської імперії придбала найголовнішу роль в Константинополі і державі в цілому. Агентів засилали в зарубіжні країни під видом торгівців, щоб вони здобували інформації про плани потенційних ворогів Візантії.

Чимало корисного в організацію секретної служби і тактику агентурної роботи привнесли монголи. Чингісхан цінував і активно використовував агентуру і, розуміючи небезпеку контррозвідувальних заходів, жорстоко і нещадно розправлявся з ворожими розвідниками.

За ті майже чотири тисячі років, що пройшли з моменту перших згадок про агентурні прийоми роботи в Старому Завіті, сотні тисяч людей щорічно залучаються до агентурної роботи в статусі добровільних помічників правоохоронних органів і спеціальних служб або штатних співробітників, які забезпечують розвідувальні, контррозвідувальні та розшукові функції.

Список використаних джерел

1. Библия. Книги Ветхого Завета. Chicago, USA. SGP, Box 516, 1989.
2. Теория оперативно-розыскной деятельности / под ред. К. К. Горяинова, В. С. Овчинского, Г. К. Синилова – М., 2008.
3. Тер-Арутюнян А. Институт содействия граждан правоохранительным органам и специальным службам / А. Тер-Арутюнян // 21- Век [сб. научных ст.]. – № 4 (16). – 2010.